

Роль державної мови у формуванні української еліти

Мислення й мовлення тісно пов'язані. Такою була наскрізна ідея науково-практичної конференції «Питання мови, справа буття нації» (Чернігів, 21 лютого 2016 року). На основі її матеріалів, а також статті «Чому філософію потрібно вивчати в школі» Андрія Баумейстера в газеті «День» від 18-19 листопада 2016 року, спробуємо скласти цілісне бачення впливу державної української мови на формування майбутньої еліти.

Сприйняття мовленого чи друкованого слова активізує ті ділянки мозку, що відповідають і за логічне, і за образне мислення. Коли ми слухаємо розповідь або читаємо, ми уважно слідкуємо за сюжетом, вибудовуємо логічні зв'язки між різними частинами оповіді й активно реконструюємо реальності, описувані в цих текстах. Слухач/читач є справжнім співавтором, він сам стає повноправним учасником подій. Ділянки головного мозку, відповідальні за процес мислення, постійно активізуються під час слухання або читання. Так, привчений слухати казочку малюк, готується прочитати її пізніше, а за тим узагалі збереже потяг до читання.

Телебачення (як і різноманітні форми відеоінформації) пропонує вже завершене, сформоване уявлення про реальність. Так само екранізація творів, якою б якісною вона не була, не тільки спрощує задум авторів і сюжетні лінії (перетворюючи все на привабливу дію), але й пропонує запрограмоване бачення твору. Скупі тексти, які супроводжують показ, а тим більше субтитри, не дають часу на складення уявного образу під час кіноперегляду, а відтак елементарно осмислити подію.

Не заперечуємо екранізацію класики, мистецтво кіно, відео-лекції тощо. Навпаки, ми усвідомлюємо їхню корисність і в учбових цілях радимо своїм слухачам різні відеоматеріали. Мова про інше, а саме про формування важливих компетенцій, затребуваних сьогодні й у найближчому майбутньому аби підготувати справжню державницьку еліту.

Школа й університет повинні формувати такі важливі у найближчому майбутньому компетенції, як аналітичне і творче мислення, вміння аргументувати і знаходити правильні рішення, при цьому ідентифікувати себе з громадянством своєї держави. Для цього особливу увагу варто приділяти трьом, на перший погляд простим та зрозумілим, навичкам, пов'язаним з опануванням державною мовою:

- 1) повільному і вдумливому читанню,
- 2) вмінню виражати свої думки в письмовій формі (у формі есе),
- 3) вмінню аргументовано викладати й обґрунтовувати власну позицію усно (у доповідях, дискусіях, дебатах).

Для розвитку цих компетенцій найкраще допомагають бездоганне мовлення вчителя і якісна література (можна сюди додати окрім літератури й інші мистецтва).

Сучасна українська школа, на жаль, мало звертає уваги на якість літератури (попри існування такого предмету, найчастіше все зводиться до механічної передачі якоїсь елементарної або застарілої інформації) і повністю нехтує якісне, тобто коректне, усне мовлення. Ви, мабуть, звернули увагу, що декламування творів українською мовою зникло з репертуару концертів, видовищних заходів узагалі - в тім числі, які проводяться, скажімо, у філологічному Гоголевому виші.

У віці, коли відбувається формування особистості та її ідентичності - українськості, слово мовлене й прочитане могло б не тільки сприяти розвиткові згаданих трьох компетенцій, але окрім цього допомогти краще зрозуміти ті життєво важливі питання, які в цей час хвилюють молодих людей. Адже філологія і в ширшому сенсі філософія розвивають головне уміння – задавати питання, у першу чергу – самим собі. Будемо не тільки сподіватися, а й прикладати активних зусиль до формування української еліти державною мовою.

Роль учителя, як відомо, поки що не дооцінена. Аби підняти престижність цього фаху, потрібне гідне матеріальне стимулювання на рівні середнього в промисловості, забезпечення оргтехнікою та наочністю, комплектування половинних груп з вивчення української мови, матеріальне забезпечення конкурсів на краще знання державної мови, науково-практичних заходів для підвищення кваліфікації вчителів і таке інше. Те ж стосується і вищої ланки освіти й науки: вищої освіти та науково-дослідницької діяльності в царині державної мови.

Таким чином, це є проблематикою ефективного механізму функціонування української мови як державної. *(Далі йде показ презентації «Механізм реалізації державного статусу української мови»).*

М.П.Шкурко, 21 листопада 2016 року